แชร์ลูกโซ่: ด้านมืดของความไว้ใจ

Source: Freepik.com

“การต่อสู้กับแผนฉ้อโกงแบบพอนซีเป็นการต่อสู้กับธรรมชาติของมนุษย์อย่างแท้จริง ความไว้เนื้อเชื่อใจ ความหวังที่จะร่ำรวย และพร้อมที่จะมองข้ามความเสี่ยงเมื่อพบโอกาสที่น่าดึงดูด”

แชร์ลูกโซ่: ด้านมืดของความไว้ใจ

แชร์ลูกโซ่ หรือ Ponzi Scheme เป็นการฉ้อโกงในคราบของโอกาสการลงทุนที่น่าดึงดูด โดยอ้างผลตอบแทนสูงพร้อมความเสี่ยงต่ำหรือแทบไม่มีเลย แม้จะดูน่าเชื่อถือและถูกกฎหมายในช่วงแรก แต่แท้จริงแล้วเป็นเพียงการหลอกลวงที่นำเงินจากนักลงทุนรายใหม่มาจ่ายให้นักลงทุนรายเก่า เมื่อไม่มีการลงทุนใหม่เข้ามา ระบบจะล่มสลาย ทิ้งความเสียหายทางการเงินและบาดแผลทางจิตใจแก่ผู้เสียหาย โดยแชร์ลูกโซ่นี้อาศัยประโยชน์จากความไว้วางใจซึ่งเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของมนุษย์

ต้นกำเนิดของแผนการฉ้อโกงแบบพอนซี

ต้นกำเนิดของแผนนี้ย้อนกลับไปถึงชาร์ลส์ พอนซี (Charles Ponzi) ในปี พ.ศ. 2462 ผู้ซึ่งเสนอผลตอบแทน 50% ภายใน 90 วันผ่านการเก็งกำไรจากการแลกเปลี่ยนคูปองไปรษณีย์ระหว่างประเทศ ในเวลาเพียงปีเดียว พอนซีสามารถดึงดูดนักลงทุนจำนวนมากและระดมทุนได้ถึง 15 ล้านดอลลาร์ก่อนที่แผนจะถูกเปิดโปง ทำให้เกิดความเสียหายทางการเงินอย่างกว้างขวางและธนาคารหลายแห่งล้มละลาย และชื่อของเขาได้กลายเป็นคำเรียกทั่วไปสำหรับการฉ้อโกงประเภทนี้ และกลายเป็นต้นแบบของการฉ้อโกงอีกมากมายในเวลาต่อมา

จากการฉ้อโกงท้องถิ่นสู่การฉ้อโกงระดับโลก

แผนฉ้อโกงแบบแชร์ลูกโซ่ได้พัฒนาอย่างมากจากการฉ้อโกงในท้องถิ่นขนาดเล็กไปสู่การฉ้อโกงระดับโลกขนาดใหญ่ ตัวอย่างที่เป็นที่รู้จักกันดี คือ แผนฉ้อโกงของเบอร์นี แมดอฟฟ์ (Bernie Madoff) ในสหรัฐอเมริกา ที่หลอกลวงเงินนักลงทุนไป 65 พันล้านเหรียญสหรัฐ โดยเจ้าหน้าที่สามารถติดตามทรัพย์สินคืนได้ประมาณ 70% ซึ่งถือเป็นความสำเร็จที่หาได้ยากในประวัติศาสตร์ของแผนฉ้อโกงแบบแชร์ลูกโซ่ อีกตัวอย่างคือ Ezubao ในจีนที่ใช้ประโยชน์จากแพลตฟอร์มการให้กู้ยืมระหว่างบุคคลเพื่อหลอกลวงเหยื่อ 900,000 ราย โดยติดตามเงินคืนได้เพียงเศษเสี้ยวของความเสียหาย 7.6 พันล้านเหรียญสหรัฐ

ประเทศไทย: เรื่องราวที่เกิดขึ้นซ้ำ

ประเทศไทยได้ประสบกับแผนฉ้อโกงแบบแชร์ลูกโซ่มาหลายครั้ง เช่น แชร์แม่ชม้อยในทศวรรษ 2500 ที่หลอกลวงผู้คนกว่า 16,000 คน ด้วยคำมั่นสัญญาถึงผลตอบแทนสูงจากการลงทุนในน้ำมันและเชื้อเพลิง โดยชม้อย ทิพย์โส ผู้ดำเนินการได้รับโทษจำคุก 141,078 ปี แต่มูลค่าความเสียหายส่วนใหญ่ไม่สามารถติดตามคืนได้ ส่งผลให้ผู้เสียหายต้องประสบปัญหาทางการเงินไปตลอดชีวิต

นอกจากนี้ ยังมี UFUN (2556-2558) ที่ดำเนินการหลอกลวงผู้คนไปทั่วเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ถึง 120,000 รายด้วยคำสัญญาที่เชื่อมโยงกับอีคอมเมิร์ซ สร้างความเสียหายรวม 20,000 ล้านบาท (600 ล้านเหรียญสหรัฐ) โดยนักลงทุนไทยจำนวนมากสูญเสียเงินเก็บไปตลอดชีวิต

อีกทั้ง Forex-3D ที่หลอกลวงผู้คนในวงการสังคมโดยอ้างว่าจะได้รับกำไรจากการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ โดยความเสียหายสูงถึง 2,000 ล้านบาท สะท้อนให้เห็นว่าแผนฉ้อโกงแบบแชร์ลูกโซ่สามารถแทรกซึมเข้าไปในทุกวงการ แม้จะมีความตระหนักรู้มากขึ้นและการบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวดขึ้น การฉ้อโกงยังคงแพร่หลายผ่านเครือข่ายดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์ในประเทศไทย เน้นย้ำถึงความเปราะบางและความจำเป็นในการใช้มาตรการป้องกันที่เข้มงวดมากขึ้น

ความเสียหายที่ซ่อนอยู่

แม้ว่าแผนฉ้อโกงแบบแชร์ลูกโซ่มักจะถูกวัดในแง่ของความสูญเสียทางการเงิน แต่ผลกระทบทางจิตใจและอารมณ์นั้นยิ่งใหญ่กว่า ผู้เสียหายมักสูญเสียเงินเก็บทั้งชีวิต เงินบำนาญ หรือเงินเพื่อการศึกษาของบุตร นำไปสู่ความอับอายความวิตกกังวล และความสิ้นหวังอย่างรุนแรง ครอบครัวแตกแยกรวมทั้ง ความสัมพันธ์ได้รับความเสียหายจนไม่อาจเยียวยา ต่อไปนี้คือคำพูดที่สะเทือนใจจากผู้ที่ทนทุกข์จากผลกระทบ:

"สิ่งที่แย่ที่สุดไม่ใช่การสูญเสียเงิน แต่เป็นการตระหนักว่าฉันได้ชักชวนครอบครัวทั้งหมดให้มาลงทุน"

"ฉันสูญเสียเงินบำนาญทั้งหมด ตอนนี้ฉันอายุ 68 และต้องกลับมาทำงานอีกครั้ง"

"เงินเรียนมหาวิทยาลัยของลูกๆ หายไปในชั่วข้ามคืน อนาคตของพวกเขาถูกขโมยไป"

"ฉันชักชวนเพื่อนๆ ให้มาลงทุนเพราะฉันเชื่อในมัน ตอนนี้ฉันไม่แม้แต่จะกล้าสบตาพวกเขา"

เรื่องราวทางอารมณ์เหล่านี้แสดงให้เห็นถึงผลกระทบส่วนตัวที่ลึกซึ้งและยาวนานนอกเหนือจากความหายนะทางการเงิน บาดแผลทางจิตใจอาจคงอยู่เป็นเวลาหลายปี

การรู้ทันกลยุทธ์และข้อเท็จจริงที่ซ่อนอยู่เบื้องหลัง

แผนฉ้อโกงแบบแชร์ลูกโซ่อาศัยช่องทางทางจิตวิทยามนุษย์ ทำให้ผู้เสียหายมองข้ามสัญญาณเตือนภัยต่างๆ โดยมีสัญญาณอันตรายสำคัญที่ควรสังเกต ดังนี้:

1. รับประกันผลตอบแทนสูง: การลงทุนที่แท้จริงย่อมมีความผันผวน และผลตอบแทนที่สูงอย่างสม่ำเสมอนั้นพบได้ยาก
2. เน้นการชักชวนสมาชิกใหม่: แผนฉ้อโกงพึ่งพาการนำนักลงทุนใหม่เข้ามาอย่างมาก หากมีการกระตุ้นให้ชักชวนผู้อื่น ถือเป็นสัญญาณอันตรายที่สำคัญ
3. ขาดความโปร่งใส: แผนฉ้อโกงแบบพอนซีมักปกปิดรูปแบบธุรกิจที่แท้จริง
4. กลัวที่จะพลาดโอกาส: ผู้ฉ้อโกงสร้างความเร่งด่วน กดดันให้เหยื่อรีบลงทุนเพื่อไม่ให้ "พลาดโอกาส"

ผู้เสียหายมักมองข้ามสัญญาณเตือนภัยเหล่านี้ในการแสวงหาความร่ำรวยที่ง่ายดาย การจ่ายผลตอบแทนในช่วงแรกสร้างความรู้สึกปลอดภัย จึงง่ายที่จะชักจูงให้นักลงทุนนำเงินมาลงทุนเพิ่ม และชักชวนเพื่อนหรือครอบครัว ในบางครั้งแผนฉ้อโกงแบบแชร์ลูกโซ่สามารถดำเนินไปได้หลายทศวรรษ โดยได้รับการเสริมความน่าเชื่อถือจากการรับรองของคนมีชื่อเสียงและภาพลักษณ์ของความถูกต้องตามกฎหมาย และเมื่อผนวกกับการใช้ประโยชน์จากคริปโตเคอร์เรนซีและบล็อกเชนยิ่งทำให้ยากในการทำความเข้าใจ และทำให้การติดตามและกู้คืนเงินทุนยากขึ้น

การสร้างกรอบความคิดเพื่อรับมือกับแชร์ลูกโซ่

ในยุคดิจิทัล แผนฉ้อโกงแบบแชร์ลูกโซ่ได้ปรับตัวเข้ากับเทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น คริปโตเคอร์เรนซีและสื่อสังคมออนไลน์ ทำให้จำเป็นต้องมีกรอบความคิดที่พร้อมรับมือกับอนาคต แม้หน่วยงานกำกับดูแลจะเพิ่มการตรวจสอบ

โดยเฉพาะในส่วนของสินทรัพย์ดิจิทัล แต่บุคคลต้องยังคงระมัดระวังอยู่เสมอ การรู้จักสังเกตสัญญาณอันตรายและการทำความเข้าใจว่าไม่มีการลงทุนใดที่ปราศจากความเสี่ยง รวมถึง การตระหนักถึงคำมั่นสัญญาที่ "ดีเกินจริง" ถือเป็นขั้นตอนสำคัญในการป้องกันตนเอง

การต่อสู้กับแผนฉ้อโกงแบบแชร์ลูกโซ่เป็นการต่อสู้กับธรรมชาติของมนุษย์อย่างแท้จริง—ความปรารถนาที่จะไว้วางใจ ความหวังที่จะร่ำรวยอย่างง่ายดาย และแนวโน้มที่จะมองข้ามความเสี่ยงเมื่อเผชิญกับโอกาสที่น่าดึงดูด การปกป้องตนเองต้องอาศัยไม่เพียงแค่ความระมัดระวัง แต่ยังต้องมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการประเมินโอกาสทางการเงิน ด้วยการปลูกฝังความช่างสงสัย การเพิ่มพูนความรู้ทางการเงิน และการตื่นตัวต่อกลยุทธ์ใหม่ๆ เพื่อปกป้องตนเองจากความพยายามที่จะหาประโยชน์จากความไว้วางใจ

Anotai Buddhari
anotai.buddhari@bangkokbank.com
Pornpawee Thammavichai
pornpawee.thammavichai@bangkokbank.com

Strategic Outlook and
Transformation Management
Office of the President

Most Devastating Ponzi Schemes: Global and Thailand Losses					
Ponzi Scheme		**Loss (USD)**	**Years Active**	**Victims**	**Recovery Rate**
Bernie Madoff	USA	$65 billion	1960s - 2008	37,000+	~70%
Ezubao	China	$7.6 billion	2014 - 2015	900,000+	Minimal
Allan Stanford	USA/Antigua	$7 billion	1990s - 2009	21,000+	~4-5%
OneCoin ()	Global	$4.4 billion	2014 - 2017	Millions globally	Minimal
Petters Group Worldwide	USA	$3.65 billion	1995 - 2008	Thousands	~30%
PlusToken	Asia	$2 billion	2018 - 2019	2 million+	Minimal
Sergei Mavrodi	MMM - Russia	$1.5 billion	Early 1990s	Millions	Minimal
Scott Rothstein	USA	$1.2 billion	2005 - 2009	Hundreds	~70%
Barry Tannenbaum	South Africa	$1.2 billion	2004 - 2009	Thousands	Ongoing recovery
Cosmos Bank	Japan	$800 million	1992 - 1997	Thousands	Little
Gerald Payne	USA	$500 million	1993 - 1999	18,000+	Minimal
Lou Pearlman	USA	$300 million	1980s - 2006	Hundreds	~10-15%
WCM777	Global	$80 million	2013 - 2014	Thousands	~50%
Neal Goyal	USA	$38 million	2006 - 2014	100+	~50%
Charles Ponzi	USA	$15 million	1919 - 1920	40,000+	Little
Mae Chamoy Fund	Thailand	$300 million (10 billion baht)	1980s	16,000+	Very minimal
Forex-3D Scam	Thailand	$60 million (2 billion baht)	2019 - 2020s	9,000+	Ongoing recovery
UFUN Store	Thailand	$600 million (20 billion baht)	2013 - 2015	120,000 +	Very minimal

Source: Ponzitracker (2024), “Ponzi Schemes Hit 7-Year High In 2023”, Available at: https://www.ponzitracker.com/home/ponzi-scheme-discoveries-hit-7-year-high-in-2023 (Accessed: 24 October 2024).
Various issues of Newspaper.